

PIOTR KOPIEC

INSTYTUCJE PORADNICTWA EWANGELICKIEGO
W NIEMCZECH
– CHARAKTER I ORGANIZACJA

Instytucje poradnictwa stanowią jeden z fundamentalnych aspektów działania Kościoła Ewangelickiego w Niemczech. Kościół jest jednym z najważniejszych podmiotów prowadzących poradnictwo odnoszące się różnorodnych zjawisk i problemów społecznych. W konsekwencji jest również jednym z największych niemieckich pracodawców, stanowiąc podstawowy organ tzw. czwartego sektora gospodarki i poważnie wpływając na niemiecką politykę społeczną.

Instytucje poradnictwa ewangelickiego mają wyraźny profil, determinowany luterzańską teologią oraz nauką społeczną i ich interpretacjami zjawisk współczesności. Chrześcijański, konfesyjny charakter poradnictwa zorganizowanego wokół Kościoła Ewangelickiego można odkryć zarówno w organizacji – czego przykładem może być zasada zakorzenienia poszczególnych poradni w parafiach – bądź struktura kształcenia pracowników socjalnych zatrudnionych w poradniach, jak i w konkretnej, teologicznej interpretacji problemów, które stanowią tematykę poradni. W konsekwencji – wypracowane metody rozwiązywania poszczególnych problemów są probierzem owej interpretacji. Kontrowersje, jakie w latach dziewięćdziesiątych budziły działania tzw. poradni aborcyjnych, były przykładem fundamentalnego znaczenia teologicznych założeń działania poradnictwa. Dziś, poza wszystkimi celami wyphywającymi z diakonijnego wymiaru Kościoła, stanowi ono istotny kanał jego dojścia do społeczeństwa.

I. ZAŁOŻENIA TEOLOGICZNE

Teologia luterkańska interpretowana jest często jako nauka o zbawieniu człowieka przez Boga. Luterkańskie zasady teologiczne: *Solus Christus, sola gratia, sola scriptura, sola fide* oraz ujęcie człowieka jako usprawiedliwionego grzesznika – *simul iustus et simul peccator*, mają w swej istocie uregulować przekonanie reformacji, że centralną prawdą rzeczywistości jest fakt, iż człowiekowi – dzięki łasce udzielonej przez Boga objawionego w Jezusie Chrystusie – ofiarowane jest zbawienie, przyjmowane jedynie przez wiarę. Zasady te stanowią podstawę konstrukcji teologicznej porządkującej świat według soteriologicznej kwalifikacji. Fundamentalnym elementem tej podstawy jest luterkańska nauka społeczna. Właśnie nauka społeczna oraz diagnoza przemian społecznych w ujęciu teologii luterkańskiej są koncepcyjnym środowiskiem założeń istnienia poradnictwa ewangelickiego. Poradnictwo zasada się więc na wezwaniu Kościoła i każdego chrześcijanina do służby na rzecz bliźniego oraz w wymiarze społecznym, do porządkowania, a także rozwijania rzeczywistości w kierunku realizacji Królestwa Bożego. W wymiarze antropologicznym eksponuje w większym stopniu etyczny nakaz miłości bliźniego, szczególnie w kontekście rzeczywistości grzechu, w którą uwikłany jest człowiek.

Każdy przejaw działalności Kościoła ewangelickiego musi mieć zakorzenie w konkretnym, teologicznym ujęciu rzeczywistości. Innymi słowy, musi być oparty na szczegółowych teologicznych założeniach. W przypadku zagadnienia poradnictwa rodzinnego należy odnieść się do szerszego wymiaru, jaki tworzony jest przez diakonijny aspekt istnienia Kościoła. Jest więc ono elementem całego zestawu, który składa się na fenomen diakonatu, a który tworzony jest przez prowadzone przez Kościół szpitale, przytułki, wszelkie instytucje opiekuńcze osób starszych bądź niepełnosprawnych, hospicja, ochronki dla dzieci itd. Diakonijna działalność Kościoła jest dopełnieniem i potwierdzeniem funkcji głoszenia Ewangelii. Wzajemną relację między nimi autorzy dokumentu wyrażają stwierdzeniem: „Kościół głoszący Ewangelię bez uczynków diakonijnych byłby pusty, Diakonia bez głoszonego Słowa byłaby ślepa” (*Herz und Mund und Kraft und Leben*, 1988: 3).

Kościół, a wraz z nim każdy chrześcijanin, jest powołany do dawania świadectwa o Chrystusie i jego miłości: „W służbie chrześcijanina swoim współbraciom, którą nazywamy diakonatem, chodzi o świadectwo miłosierdzia Bożego w Jezusie Chrystusie, o Bożą miłość dotyczącą każdego człowieka. Służba ta dokonuje się nie tylko poprzez serce i usta, ale także przez czyn

i życie. Zawsze tam, gdzie chrześcijanie stoją po stronie współbraci znajdujących się w potrzebie, tam gdzie współpracownicy Kościoła w diakonijnej służbie z zaangażowaniem pełnią swe funkcje: doradzają bliźnim, przyjmują szukających pomocy, towarzyszą im, słuchają ich, karmią, opiekują się potrzebującymi, mogą też świadczyć o miłości Bożej do człowieka. Tym jest diakonia chrześcijańska” (*Herz und Mund und Kraft und Leben*, 1988: 1). W szczegółowej instrukcji dotyczącej poradnictwa rodzinnego autorzy następująco wyjaśniają powołanie diakonijne kościoła: „Kościół jest powołany, aby głosić miłość Chrystusa słowem i czynem. Miłość ta zobowiązuje wszystkich członków Kościoła do służby i objawia się w szczególny sposób w diakonii Kościoła; wobec tego diakonijno-misyjne dzieła są istotnymi i rzeczywistymi przejawami Kościoła” (*Leitlinien für die psychologische Beratung*, 2000: 9).

Chrześcijaństwo działa w rzeczywistości obciążonej grzechem. To teologiczne stwierdzenie determinuje antropologiczny i socjologiczny wymiar doktryny luterańskiej. Konsekwencją grzechu jest fakt, iż ludzkość jest naznaczona nędzą, chorobami, potrzebami, ale również egoizmem, niesprawiedliwością oraz wieloma ograniczeniami. Podstawowe powołanie chrześcijanina, a więc naśladowanie Chrystusa, jest nakierowane na towarzyszenie ludziom słabym i będącym w potrzebie, pomimo własnej słabości. Antropologia biblijna nie przekazuje – zdaniem teologii luterańskiej – obrazu człowieka silnego i niezależnego, ale właśnie rozdartego, słabego i naznaczonego grzechem (*Im Konflikt einen Weg finden*, 2000: 3). Takiemu człowiekowi wychodzi na spotkanie Bóg, będący jednocześnie Bogiem miłości i sprawiedliwości, operujący jednocześnie miłosierdziem i prawem. „Prawo i litość, sprawiedliwość i miłosierdzie Boże tworzą nierozzerwalną jedność” (*Herz und Mund und Kraft und Leben*, 1988: 4).

Jedność ta odnosi się również do ludzkiego wymiaru. Zdefiniowanie człowieka jako *simul iustus et simul peccator* – jednocześnie usprawiedliwionego i jednocześnie grzesznika – zakłada, iż jest on święty w wymiarze eschatologicznym, dzięki działaniu Chrystusa, ale jednocześnie poddany wciąż rzeczywistości grzechu i przez ten grzech zdeterminowanemu. Fakt grzechu pierwotnego wprowadził człowieka w rzeczywistość regulowaną prawem, ale odkupienie Jezusa rozciągnęło nad nim miłosierdzie Boże.

Z tych ogólnych teologicznych stwierdzeń dotyczących grzechu, odkupienia, obrazu Boga oraz kondycji człowieka wyprowadzone są elementy stanowiące istotę chrześcijańskich poradni.

(1) Poradnictwo jest obowiązkiem wspólnoty Kościoła w wymiarze społecznym oraz każdego chrześcijanina w wymiarze jednostkowym. Kościół

musi pełnić zadanie, jakie wyznacza mu mandat Chrystusa, a które zobowiązuje do towarzyszenia człowiekowi przez całe życie i pomagania mu, szczególnie w sytuacjach, które niosą ze sobą cierpienie. Dokumenty kościelne często przywołują wezwania św. Pawła: „Jeden drugiego brzemiona noście i tak wypełniajcie prawo Chrystusowe” (Ga 6, 2) oraz „Dlatego przygarniajcie siebie nawzajem, bo i Chrystus przygarnął was – ku chwale Boga” (Rz 15, 7). Zainteresowanie problemami bliźnich, udzielanie porad, pocieszanie bliźnich należą do istoty chrześcijańskiej egzystencji. Luter uznawał, iż wzajemna troska o siebie chrześcijan stanowi rozstrzygające znamię Kościoła (*Im Konflikten einen Weg finden* 2000: 1).

(2) Antropologia biblijna, przekazująca obraz człowieka słabego, skażonego grzechem pierworodnym, oraz wezwanie do wzajemnej troski o siebie zobowiązuje chrześcijan do bezwarunkowego przyjęcia osoby potrzebującej porady. Ludzie szukający rozmowy potrzebują przekonania, iż pozostają w teologicznej wspólnoty z interlokutorem, co oznacza, iż relacje między nimi nacechowane są chrześcijańską miłością, zaufaniem i bezinteresownością. Jest to ważne tym bardziej, że często ciąży na nich poczucie winy, które hamuje bądź wręcz uniemożliwia zdolność do ufego otworzenia się przed drugim człowiekiem (*Paare, Familien und Einzelne in Partner und Trennungskrisen begleiten*, 2001: 6).

Teologiczne przekonanie o słabości człowieka oraz zobowiązanie do bezwarunkowego przyjęcia osoby nie może jednak zmienić się w przytakiwanie osobie poszukującej porady i nie może przemilczać prawdy. Miłość chrześcijańska zakłada odpowiedzialność. Doradzający musi umieć wskazać winy i zaniedbania, powinien pomóc doprowadzić poszukującego do autorefleksji na temat własnego udziału w niepowodzeniach i klęskach życiowych. Człowiek niekoniecznie jest ekspertem w sprawach dotyczących własnego życia. Chrześcijańskie poradnictwo musi przybierać taką formę, by osoba z niego korzystająca uczyła się dokonywać życiowych rozstrzygnięć w perspektywie dobra własnego, ale i dobra otaczających ją bliźnich (*Im Konflikten einen Weg finden*, 2000: 1).

II. ZAŁOŻENIA SOCJOLOGICZNE

Sformułowanie „aspekty socjologiczne” jest swego rodzaju skrótem myślowym. Odnosi się do zdiagnozowanych przez Kościół ewangelicki zjawisk i przemian społecznych, które implikują konieczność rozwoju instytucji

poradnictwa rodzinnego. Są one zbieżne z czynnikami determinującymi zmiany modelu małżeństwa i rodziny oraz częściowo poszerzone o fenomeny nie związane bezpośrednio bądź związane jedynie w pewnym stopniu z tym modelem. Wpływ tych zmian na zachowania dotyczące instytucji małżeństwa diagnozują teologowie luterkańscy w dwóch aspektach: negatywnym i pozytywnym.

W aspekcie negatywnym Kościół zwraca uwagę przede wszystkim na wzrastające tempo zmian, jakiemu podlegają warunki życia, w wymiarze zarówno jednostkowym, jak i wspólnotowym. Proces ten determinuje również coraz większą rozbieżność, jaka powstaje między tradycyjnymi przedstawieniami ról społecznych a ich paradygmatami kształtowanymi przez współczesne struktury społeczne (*Leitlinien für die psychologische Beratung*, 2000: 7). Rozbieżność ta wywołuje swoisty kryzys tożsamości, poczucie niepewności przechodzące w permanentny stres. Z drugiej strony zmiany zachodzące w obrębie jednej z podstawowych instytucji społecznych, jaką jest małżeństwo i rodzina, a także waloryzacja samej instytucji oraz dotyczących jej przemian w dominujących we współczesnych społeczeństwach systemach światopoglądowych wpływają na wzrastającą liczbę osób mających problem z właściwą oceną własnej roli w obrębie tej instytucji. „Małżeństwo i rodzina przedstawiają taki obszar życia społecznego, w którym niepewność odnosząca się do pełnionych ról społecznych, rozkład wspólnoty, konflikty, a także specyficzna problematyka grzechu i tożsamości manifestuje się w szczególny sposób” (*Leitlinien für die psychologische Beratung*, 2000: 7). Autorzy dokumentu zaznaczają, iż może to stać się przyczyną wielu sytuacji konfliktowych, a także różnego rodzaju chorób psychicznych i psychosomatycznych. Jeśli chodzi o aspekt pozytywny, teologowie luterkańscy zauważają, że procesy zmian, jakie zachodzą we współczesnym świecie, stawiają przed jednostką zadanie osobistej refleksji nad pełnionymi przez nią rolami społecznymi. Procesy te korelują z wzrastającymi możliwościami wyboru pożądanego przez osobę stylu życia i jej miejsca w strukturze społecznej. Refleksji takiej sprzyjają ustalenia rozwijających się szybko nauk społecznych, jak i rozbudowujący się kanał ich przekazywania, tworzony przez środki masowego przekazu (*Paare, Familien und Einzelne in Partner- und Trennungskrisen begleiten*, 2000: 4).

Pozorność nieograniczonych możliwości wyboru objawia się w zderzeniu ze zjawiskami społeczno-ekonomicznymi: wpływające z tej sfery uzależnienia i zagrożenia, sfera pracy zawodowej wraz z towarzyszącą jej koniecznością mobilności i konkurencyjności, a także dobrobyt bądź bieda, migracje

ekonomiczne czy polityczne są czynnikami, które bardzo mocno determinują życie jednostki i rodziny. Wzrastająca wartość świadomego wyboru jednostki koreluje więc z doświadczeniem owego zdeterminowania. Uświadomienie sobie przez osobę zależności między wzrostem możliwości a ograniczeniami niesionymi przez współczesne społeczeństwo może być dla niej źródłem doświadczenia zagubienia w wielości czynników wpływających na jej życie.

Zadanie odpowiedzialnego kształtowania swojego życia, zarówno jako jednostka, jak i w odniesieniu do związków, w jakich ta osoba pozostaje, zobowiązuje Kościół do tworzenia systemu instytucji, w którym każdy może znaleźć pomoc w takich sytuacjach niepewności czy wyboru.

III. CECHY EWANGELICKIEGO PORADNICTWA RODZINNEGO

Dokumenty Kościoła luterńskiego traktujące o poradnictwie rodzinnym wskazują na specyficzne cechy, jakimi powinno się ono charakteryzować i które mają je odróżniać od poradni prowadzonych przez państwo bądź inne instytucje społeczne. Podstawowym celem wskazania tych cech jest konieczność zachowania chrześcijańskiego profilu tych instytucji, określającego istotę, strukturę i funkcje ewangelickich poradni rodzinnych.

Ewangelickie poradnie rodzinne powinny być zakorzenione we wspólnocie Kościoła (*Beheimatung*). W wymiarze lokalnym oznacza to, że muszą ściśle współpracować z parafiami, na których terenie się znajdują. Pomiędzy obiema instytucjami konieczna jest ciągła komunikacja, która powinna się przejawiać we wzajemnych kontaktach pracowników poradni oraz środowiska kościelnego, zwłaszcza między duchownymi oraz różnymi grupami roboczymi działającymi na jego terenie. Charakteryzując pozycję wspólnoty eklezjalnej wobec działającej na jej terenie poradni rodzinnej, dokumenty kościelne określają ją jako multiplikatora istoty i funkcji owej poradni (*Im Konflikt einen Weg finden*, 2000: 3).

Dialog między poradniami rodzinnymi a zbozem ma – poza ogólnym „zakorzeniem” – również jeszcze jeden cel. Antropologiczne implikacje koncepcji psychologiczno-terapeutycznych powinny być stawiane w relacji do chrześcijańskiego rozumienia człowieka; kwestie etyczne wynikające z praktyki poradniczej należy wyjaśniać z teologiczną odpowiedzialnością. Kościół wskazuje przy tym na wzajemne korzyści „merytoryczne” takiego dialogu: w rozmowie między pracownikami poradni, teologami i przedstawicielami nauk społecznych rozwijają się teoretyczne założenia poszczególnych kon-

cepcji stosowanych w pracy poradniczej. Z drugiej strony, przykłady życiowych sytuacji ludzi poszukujących porady, często skomplikowane, zobowiązują teologię do rozpatrywania ich w świetle Ewangelii, co również implikuje jej rozwój: „W procesie wzajemnego uznania staje się jasna krytyczna funkcja teologii w dalszym rozwoju pracy poradniczej, z drugiej zaś strony doświadczenia wynikające z tej pracy osiadają w teologicznym myśleniu i działaniu” (*Leitlinien für die psychologische Beratung*, 2000: 30). Doświadczenia nabyte z prac poradni stawiają więc przed teologią nowe wyzwania.

Dokumenty kościelne zastrzegają, iż dostęp do oferty ewangelickich poradni rodzinnych nie może być w żaden sposób ograniczany. Każdy poszukujący porady powinien mieć możliwość jej otrzymania. W szczególności zastrzega się, że nie jest warunkiem przyjęcia bycie członkiem Kościoła ewangelickiego. „Korzystanie z poradni odbywa się w perspektywie dobrowoli i zaufania. Poradnia musi być otwarta na każdego potrzebującego, niezależnie od jego przekonań politycznych, światopoglądowych czy religijnych” (*Leitlinien für die psychologische*, 2000:35).

Zastrzeżenie braku uwarunkowania odnosi się również do organizacyjnego aspektu poradnictwa: W. Huber, autor dokumentu *Im Konflikt einen Weg finden*, akcentuje fakt, iż konieczna jest ciągła praca nie tylko nad rozwojem instytucji poradniczych, ale również nad propagowaniem jej oferty w społeczeństwie. Ludzie często nie wiedzą o tym, że takie poradnie istnieją, w jaki sposób można z nich skorzystać i na czym polega ich odmienność w stosunku do instytucji prowadzonych przez inne podmioty społeczne.

Pracownicy poradni prowadzonych przez Kościół ewangelicki zobowiązani są do dyskrecji. Odwiedzający poradnię klienci muszą mieć zapewnione poczucie bezpieczeństwa odnoszące się do tego, że dane osobowe czy opis doświadczeń, jak i dokumentacja dotyczącego ich postępowania nie będzie udostępniana innym instytucjom. Ewangelicki profil poradni zakłada, iż jej pracownikami są członkowie Kościoła ewangelickiego. Oczekuje się od nich, iż w swej pracy nie będą zaprzeczać prawdom wiary głoszonym przez ten Kościół.

W poradniach prowadzonych przez Kościół ewangelicki zakłada się również „tematyczną integrację”, tzn. reprezentuje zintegrowaną koncepcję poradnictwa dzieci, młodzieży, dorosłych, rodziców, rodzin i par (*Gewalt gegen Frauen als Thema der Kirche*, 2002: 8). Kieruje się przekonaniem, iż rozpatrując konkretny przypadek osoby proszącej o poradę, należy uwzględnić kompleksowość przyczyn sytuacji, w której ta osoba się znalazła, ich kontekst społeczny oraz różne potrzeby płynące z określonej sytuacji rodzinnej. Pod-

kreśla się przy tym wzajemne oddziaływanie różnych sytuacji konfliktowych, np. problemy spotykające dzieci wpływają na życie rodziny, w której dzieci te dojrzewają, relacje między rodzicami mocno odbijają się na dorastaniu i kierunku wychowania dzieci itp. Stąd „tematyczna integracja” poradnictwa ewangelickiego jest w pewnym sensie wypadkową ustaleń dotyczących praktyki życia rodzinnego czy partnerskiego. „Nowe rezultaty badań klinicznych, jak i rozwój metod terapeutycznych wskazują na fakt, iż trudności jednostki w postępowaniu w swoim życiu, jak i życiu społecznym determinowane są przez różnego typu konflikty rozwijające się podczas wychowania, w życiu rodzinnym czy partnerskim. Kompleksowość problemów w pracy poradniczej wymusza stosowanie szerokiego spektrum środków, konieczne jest również elastyczne postępowanie doradcy, uwzględniające osobistą sytuację poszukującego porady (*Leitlinien für die psychologische*, 2000: 36).

Ewangelickie instytucje poradnicze opierają się na interdyscyplinarnej koncepcji uwzględniającej cały system nauk społecznych i humanistycznych ujętych w kontekście teologicznym. Założenia koncepcyjne muszą uwzględniać również permanentny rozwój, jakiemu nauki te podlegają. „Metody pracy poradnictwa psychologicznego podlegają procesowi ciągłego rozwoju, zarówno na podstawie refleksji dotyczącej przemian społecznych i ich ujęcia, jak i na gruncie zintegrowanego systemu, łączącego nowe wyniki badań naukowych i teologicznych” (*Leitlinien für die psychologische*, 2000: 32).

Poradnictwo psychologiczne określa dokumenty Kościoła jako komunikacyjny i partnerski proces między klientem a doradcą. Nawiązując do wymogu partnerstwa między pracownikiem a klientem poradni akcentują, iż proces porady nie jest wykładem naukowym, podczas którego poszukujący jej ma otrzymać merytoryczną wiedzę. Doradzanie ma zmierzać do tego, by klient dokonał bezpośredniej analizy samego siebie oraz środowiska, w którym żyje. Powinien nabyć umiejętności, jak i siły konieczne do rozwiązywania własnych problemów. Powodzenie tego zamierzenia uwarunkowane jest również ścisłą współpracą między oboma podmiotami oraz wzajemną atmosferą między nimi.

Poradnictwo w ramach Kościoła ewangelickiego w zasadzie jest bezpłatne. Informacja o jakichkolwiek ewentualnych kosztach musi być podana klientowi wcześniej. Kwestie finansowe w takim przypadku są regulowane prawem w danym landzie.

IV. ORGANIZACJA

Organizację ewangelickiego poradnictwa rodzinnego należy analizować w podwójnej perspektywie: jej udziału w szerszym zjawisku, jakim jest diakonia Kościoła ewangelickiego (*Diakonisches Werk*), oraz podziału jej kompetencji w zależności od zjawiska bądź grupy społecznej, do której się kieruje. Całość zadań oraz działalność poszczególnych instytucji poradnictwa ewangelickiego koordynuje i nadzoruje Ewangelicka Konferencja Poradnictwa Rodzinnego i Życiowego.

Organizacja Dzieło Diakonijne (*Diakonisches Werk*) powstała z połączenia dwóch instytucji: Centralausschusses für Innere Mission der Deutschen Evangelischen Kirche¹ oraz z Zentralbüro des Hilfswerks der Evangelischen Kirche in Deutschland². Zintegrowanie nastąpiło w dwóch etapach: w 1957 roku obie organizacje skoordynowały swoje zadania w poszczególnych Kościołach krajowych, a w 1975 roku ujednoliciły się na terenie całej Republiki Federalnej Niemiec pod nazwą Diakonisches Werk, z siedzibą w Stuttgarcie. Równocześnie Dzieło Diakonijne uzyskało osobowość prawną jako zarejestrowanego związku.

Diakonisches Werk w Niemczech dzieli się na 26 regionalnych oddziałów. Najważniejszym organem decyzyjnym jest Konferencja Diakonijna (Diakoni-

---

¹ *Centralausschusses für Innere Mission der deutschen evangelischen Kirche* – charytatywna instytucja Kościoła Ewangelickiego. Jej początki sięgają pierwszej połowy dziewiętnastego wieku, kiedy to na fali nowego modelu religijności, który akcentował etyczny aspekt życia religijnego oraz w odpowiedzi na różnorakie procesy społeczne następujące po wojnach napoleońskich, niosące ze sobą zubożenie ludności zwłaszcza miejskiej, zaczęły rozwijać się ośrodki wychowawcze dla zaniedbanej bądź nie mającej opieki młodzieży. Ukonstytuowanie organizacji nastąpiło 11 XI 1848 roku w Wittenbergi podczas pierwszego ewangelickiego Dnia Kościelnego. Promotorem powstania *Innere Mission* był teolog Johann Wichern. Głównymi polami działalności organizacji były, obok prowadzenia ochronek dla młodzieży, utrzymywanie szpitali, przytułków, ośrodków wychowawczych dla młodych dziewcząt, przedszkoli czy ośrodków wsparcia dla więźniów. W większych miastach, jak Berlin czy Hamburg, działania te koordynowane były przez struktury tzw. misji miejskich (*Stadtmission*) – zob. w: G. W e h r, *Herausforderung der Liebe. Johann Hinrich Wichern und die Innere Mission*, Bad Wildbad: Verlag Linea 2007.

² *Zentralbüro des Hilfswerks der Evangelische Kirche in Deutschland* – instytucja powstała w 1945 roku w czasie konferencji Kościołów w heskim miasteczku Treysa (dzisiaj Schwalmstadt). Inicjatorem powstania był teolog i polityk, późniejszy przewodniczący parlamentu Republiki Federalnej Niemiec, Eugen Gerstenmaiers. Celem powstania organizacji była na przykład pomoc uchodźcom czy dokarmianie i zapewnienie ochrony osieroconym dzieciom, a w szerszym wymiarze uczestnictwo w odbudowie zrujnowanej przez wojnę gospodarki i ogólnie społeczeństwa.

sches Konferenz). Składa się ona z przedstawicieli 81 obszarów działalności, 22 poszczególnych Kościołów krajowych tworzących Dzieło Diakonijne oraz osób z Kościoła i diakonii, choć nie wybranych według klucza merytorycznego bądź geograficznego. Konferencja Diakonijna wybiera Radę Diakonijną (Diakonisches Rat), a spośród niej – prezydenta. Jej celem jest ustalanie ogólnych założeń regulujących działalność Dzieła Diakonijnego.

Instytucja prowadzi bardzo różnorodną działalność, obejmującą między innymi pomoc osobom starszym (np. prowadzenie domów starców), bezrobotnym (np. pomoc w znalezieniu pracy), niepełnosprawnym (poradnie, szkoły, domy opieki), chorym (szpitale, hospicja), rodzinom (poradnie rodzinne), osobom znajdującym się w szczególnej sytuacji życiowej (bezdomni, prostytutki, byli więźniowie), emigrantom (poradnie dla emigrantów, instytucja azylu), dzieci i młodzieży (przedszkola, ośrodki młodzieżowe) itd. Organizacja uczestniczy również w kształceniu własnych współpracowników, prowadzi też telefony zaufania. W 2004 roku zatrudniała około 435 tys. pracowników etatowych oraz 400 tys. tzw. pracowników honorowych³.

Organizacja przyjęła za cel stać się zewnętrznym przejawem i realizacją orędzia głoszonego przez Kościół ewangelicki. W tekście preambuły dokumentu konstytuującego działalność Dzieła Diakonijnego jego istotę ujmuje się następująco: „Kościół ma za zadanie świadczyć przed wszystkimi ludźmi o miłości Boga do świata. Diakonia jest formą tego świadectwa i opiekuje się szczególnie ludźmi znajdującymi się w potrzebie materialnej, duchowym zagrożeniu czy tkwiącym w niesprawiedliwych stosunkach społecznych. Próbuje również usuwać przyczyny tych zjawisk. W ekumeniczny sposób skierowana jest zarówno do chrześcijan, jak i do niechrześcijan. Diakonia uznaje, iż oddzielenie człowieka od Boga jest jego największą klęską, a jego zbawienie i dobro tworzą nierozzerwalną całość. Stąd realizuje się ona w słowie i czynie, co jest przejawem całościowego, komplementarnego myślenia o człowieku” (*Evangelisches Kirchenlexikon*, 1986: 865).

Wyspecjalizowaną jednostką funkcjonującą w obrębie Dzieła Diakonijnego, zajmującą się działalnością poradniczą, jest Ewangelicka Konferencja Poradnictwa Rodzinnego i Życiowego (Die Evangelische Konferenz für Familien und Lebensberatung – EKFuL). EKFuL tworzą poszczególne instytucje poradnicze prowadzone przez Kościół ewangelicki, działające na terenie Niemiec. Jej celem jest koordynacja działalności poradni, udział w kształceniu pracow-

---

³ Dane przytoczone za: www.diakonie.de.

ników, publikowanie opracowań pomocnych w działaniu placówek oraz recenzujących ich pracę (*Leitlinien für die psychologische Beratung*, 2000: 24).

Organami prowadzącymi poszczególnych poradni mogą być Zbory (*Kirchengemeinden*), zespoły Zborów (*Kirchengemeindenverbänden*), dekanaty, superintendentury, Kościoły krajowe (*Landeskirchen*), Dzieło Diakonijne (*Diakonisches Werk*), niezależne instytucje diakonijne (*freien Trägern der Diakonie*) oraz instytucje ekumeniczne.

V. ZADANIA I CELE

Dokumenty Kościoła bardzo szczegółowo określają zadania i cele stawiane przed poradniami ewangelickimi. Ich zadania pogrupowane są w cztery bloki, określone jako praca z klientem, profilaktyka, praca publicystyczna oraz doradzanie i nadzór pracowników zatrudnionych w pracy społecznej, pedagogicznej czy pastoralnej innych instytucji kościelnych.

Blok dotyczący pracy z klientem zakłada dwa etapy postępowania. W pierwszym doradca diagnozuje warunki, które leżą u podstawy problemu osoby poszukującej porady, uwzględniając istotne społeczne, psychiczne i fizyczne czynniki wpływające na te warunki. Diagnoza poprzedza wskazania, oba etapy powinny jednak być ujmowane jako dynamiczny proces, tzn. nie mogą być realizowane jedynie na początku postępowania poradniczego, ale muszą uwzględniać zmiany i modyfikacje, jakie następują w jego toku.

Drugi etap polega na wybraniu i zastosowaniu przez doradcę konkretnej, naukowo kontrolowanej metody postępowania, odpowiedniej do rozwiązania postawionego przez klienta problemu.

W odniesieniu do tzw. pracy profilaktycznej, organizatorzy ewangelickich struktur poradniczych zakładają współpracę poradni z różnego rodzaju instytucjami, jak ochronki czy świetlice dziecięce, szkoły, centra kształcenia rodzin (*Familienbildungsstätte*). Jako formy takiej profilaktyki Kościół proponuje na przykład zebrania rodzicielskie, grupy dyskusyjne, w których biorą udział poszukujący porady oraz osoby pozostające z nimi w różnych relacjach, czy współpracę z nauczycielami, wychowawcami, duszpasterzami itp.

Publikowanie opracowań ukazujących istotę, cele i metody pracy poradniczej ma za zadanie coraz dokładniejszą jej prezentację w społeczeństwie, jak i przełamywanie ciągle w nim tkwiących uprzedzeń dotyczących skorzystania z instytucji poradniczej. Poza tym poprzez publikację ewangelicki system poradniczy chce oddziaływać na różnorakie polityczne, społeczne

czy wewnątrzkościelne procesy, tak by służyło to polepszaniu warunków socjalnych.

Poradnie ewangeliczne wykorzystywane są również do doradzania oraz kontrolowania pracy osób zatrudnionych w innych instytucjach kościelnych w różnych formach pracy psychologicznej, pedagogicznej czy duszpasterskiej.

Uwzględniając cechę poradnictwa ewangelickiego zakładającą interdyscyplinarność koncepcji stosowanych w poradnictwie oraz „tematyczną integrację” biorącą pod uwagę cały kontekst społeczny rozwiązywanego problemu, dokumenty Kościoła wspominają o „pracy zespołowej” (*Teamarbeit*), koniecznej w instytucjach poradniczych. Pracownicy poradni powinni reprezentować różne dziedziny nauk społecznych i mieć wszechstronne doświadczenie. Ta szeroka rozpiętość dziedzin, które budują ofertę poradniczą, pozwala na objęcie wielu różnorodnych okoliczności składających się na sytuację poszukującego porady. Celem operatywnym pracy zespołowej jest więc zbudowanie takiej oferty, aby poszukujący porady nie musiał być odsyłany do innych specjalistycznych poradni. W pracy zespołowej pracownik odpowiada za wyniki pracy odnoszące się do jego kwalifikacji. Nie waloryzuje się przy tym w żaden sposób dyscyplin wiedzy składających się na umiejętności grupy pracowników ujętej jako całość. Aby współpraca między poszczególnymi doradcami była coraz bardziej efektywna, zaleca się regularne spotkania zespołów (*Teambesprechungen*), w trakcie których omawia się zagadnienia organizacyjne i merytoryczne. W spotkaniach powinny brać udział również inne osoby zatrudnione w poradni, np. sekretarki.

Przed psychologicznymi poradniami o profilu ewangelickim Kościół stawia cele, które zostały omówione w dokumentach dotyczących poradnictwa. Cele te obejmują zarówno reagowanie na sytuacje kryzysowe czy konfliktowe, których rozwiązania oczekuje odwiedzający poradnię, jak i pracę „profilaktyczną” zmierzającą do wypracowania w kliencie cech pomagających do wykształcenia w sobie kompetencji do postępowania w takich sytuacjach (*Leitlinien für die psychologische Beratung*, 2000: 36).

(1) Do celów poradnictwa zalicza się więc analizę sytuacji konfliktowej w perspektywie całego życia osoby poszukującej porady oraz zdiagnozowanie czynników powodujących trudności w związkach, których konflikty dotyczą.

(2) Proces porady psychologicznej powinien dostarczyć kompetencji do lepszego rozumienia własnych i cudzych potrzeb, do większego realizmu w obchodzeniu się z nimi, a także do krytycznego szacowania możliwości spełnienia własnych życzeń.

(3) Celem poradnictwa jest również przewartościowanie wzorów zachowań oraz modyfikacja ról wzajemnie sobie przypisanych wewnątrz związku.

(4) Od strony pozytywnej proces porady powinien zmierzać do zwiększenia kompetencji do życia w związku oraz do doświadczenia i wyćwiczenia nowych wzorów interakcji wewnątrz związku. Poszukujący porady ma stać się aktywny w umiejętności pomagania sobie samemu w sytuacjach kryzysowych czy konfliktowych. Proces doradzania ma również zwiększyć jego zdolność do podejmowania decyzji oraz brania za nie odpowiedzialności.

(5) Proces doradzania należy zestawić z zapoczątkowaniem postępowania zmierzającego do rozwiązania problemu, mającego swe źródło w sferze emocjonalnej poszukującego porady.

(6) Jeśli polepszenie sytuacji poszukującego porady bądź zmniejszenie jego cierpienia jest niemożliwe do osiągnięcia, proces doradzania powinien pomóc przysposobić go do życia z danym problemem. Pracownicy poradni mają za zadanie wspierać taką osobę i towarzyszyć jej w cierpieniu.

VI. PROFIL PRACOWNIKA PORADNI EWANGELICKIEJ

Tematyka obsady i wyposażenia instytucji poradniczych nie stanowi szczególnego problemu badawczego. Uwaga, jaką decydenci Kościoła ewangelickiego przywiązują jednak do określenia kryteriów wyposażenia poradni, jak i zatrudnienia pracowników, rzuca światło na rolę instytucji poradniczych w pastoralistyce Kościoła. Również same stosowane kryteria pozwalają wysnuć wniosek, iż poradnictwo rodzinne stanowi jeden z głównych przejawów duszpasterstwa ewangelickiego.

Jeśli chodzi o kryteria zatrudniania pracowników, program poradnictwa rodzinnego zaleca taki ich dobór, by spełniona została cecha „tematycznej integracji” zakładająca kompleksowość oferty poradniczej, a co za tym idzie interdyscyplinarność dziedzin stosowanych w pracy. W konsekwencji określa się, że każda instytucja poradnictwa zintegrowanego powinna zatrudniać przynajmniej trzech, a tematyczne poradnie małżeńskie, życia oraz ciążowe i aborcyjne przynajmniej dwóch wykwalifikowanych pracowników pełnoetatowych. Dokumenty kościelne szczegółowo określają również kryteria wykwalifikowania. Zatrudniony w poradniach dotyczących wychowania i rodziny pracownik musi wykazać się jednym z wymienionych rodzajów wykształcenia: (1) dyplomowany psycholog z przynajmniej rocznym doświadczeniem pracy w poradni wychowawczej (w przypadku braku doświadczenia zawodowego

jest możliwe zatrudnienie, ale pod nadzorem psychologa mającego staż pracy; dotyczy to jednak jedynie poradni dopiero zakładanych); (2) lekarz mający dyplom zawodowy poświadczający kwalifikacje w zakresie psychologii dziecięcej i młodzieżowej bądź dodatkowe psychologiczno-terapeutyczne studia podyplomowe; (3) dyplomowany pracownik społeczny bądź pedagog społeczny z przynajmniej rocznym doświadczeniem zawodowym; (4) psychoterapeuta dziecięcy i młodzieżowy, pedagog zdrowia, dyplomowany psycholog mający podyplomowe studia psychologiczno-terapeutyczne i roczne doświadczenie zawodowe bądź mający państwowy certyfikat wychowawcy z dodatkowym wykształceniem w zakresie pedagogiki zdrowia i przynajmniej rocznym doświadczeniem.

W przypadku poradni dotyczących małżeństwa, rodziny i życiowej (*Ehe-, Familie-, und Lebensberatung*) kryteria są bardzo podobne. Zaleca się zatrudnianie: (1) dyplomowanego psychologa, który ma uzupełniające wykształcenie psychoterapeutyczne bądź inne kwalifikacje w zakresie poradnictwa małżeńskiego; (2) doradcy małżeńskiego (*Eheberater*), mającego wykształcenie uzupełniające zgodne z wytycznymi Niemieckiego Koła Pracy Poradnictwa Młodzieżowego, Małżeńskiego i Rodzinnego (*Deutscher Arbeitskreis für Jugend-, Ehe-, und Familienberatung* – DAKJEF); jako wykształcenie główne zaleca się studia medyczne, prawnicze, psychologiczne, z zakresu pedagogiki społecznej, teologii oraz studia dające tytuł pracownika społecznego; (3) osoba kierująca poradnią musi być wykwalifikowanym pracownikiem, mającym wykształcenie terapeutyczne bądź uzupełniające w zakresie doradztwa małżeńskiego; (4) każda poradnia musi zatrudniać sekretarkę bądź sekretarza. Pełnej obsadzie, liczącej trzech pracowników wykonujących pracę poradniczą, odpowiada jeden etat sekretarki/sekretarza; (5) poza pełnoetatowymi pracownikami poradnie mogą korzystać, odpowiednio do rozmiarów placówki, z usług dodatkowych pracowników reprezentujących specjalistyczne kwalifikacje pomocne w pracy poradniczej (np. logopedzi). Jeśli współpraca jest ciągła, osoba taka uzyskuje statut pracownika dodatkowego (*nebenberuflicher Fachkraft*) i wszystkie idące za tym przywileje; (6) wytyczne Kościoła ewangelickiego dopuszczają również zatrudnianie osób pracujących społecznie, o ile mają one odpowiednie kwalifikacje.

Przewidziana przez decydentów struktura poradni zakłada istnienie sekretariatu, który zajmuje się organizacją jej pracy. Jest odpowiedzialny za pierwszy kontakt z poszukującym porady, dostarczanie potrzebnych informacji o pracy poradni, ustalanie terminów spotkań, wszelką pracę administracyjną,

prowadzenie statystyk itd. Również pracownicy sekretariatu zobowiązani są do uzupełniania wykształcenia.

Omawiając konieczne elementy wyposażenia, zwraca się uwagę przede wszystkim na warunek dostępności danej poradni. Musi ona być położona w dobrym punkcie komunikacyjnym, łatwo osiągalnym również dla tych, którzy posługują się transportem publicznym. Powinna mieć wystarczającą powierzchnię, zapewniającą komfort procesu doradzania. Szczególnie istotne jest, by gwarantowała dyskrecję, w związku z czym zaleca się, by była możliwie jak najbardziej odseparowana od innych instytucji kościelnych, urzędów itp. Atmosfera panująca w poradni ma przysposabiać szukających porady do szczerzej rozmowy o swoich problemach. Jako minimum ustala się, by do dyspozycji pracowników i klientów dostępne były: pracownia, poczekalnia, sekretariat oraz pomieszczenia dla terapii grupowej i dziecięcómłodzieżowej. Zwraca się również uwagę na konieczność wyposażenia poradni w środki ruchome, jak sprzęt audiowizualny, książki, fachowe czasopisma, a także w przedmioty konieczne do prowadzenia sekretariatu itp.

VII. TEMATY PORADNICTWA EWANGELICKIEGO

Poradnictwo ewangelickie obejmuje wiele wyspecjalizowanych sfer życia społecznego. Szczególnie akcentowana jest rola poradni aborcyjnych, nie powinno to jednak przesłaniać aktywności Kościoła w innych zagadnieniach. Zintegrowane poradnictwo małżeńskie, młodzieżowe, rodzinne i życiowe ma za zadanie przede wszystkim pomóc człowiekowi, stosując metody naukowe w perspektywie chrześcijańskiej miłości i odpowiedzialności. Instytucje poradnicze są więc jednocześnie miejscami duszpasterstwa i diakonii, spełniają rolę dydaktyczno-poznawczą, a także charytatywno-terapeutyczną. Szczególnie ważne miejsce zajmują poradnie zorganizowane wokół trzech zjawisk: przemocy wobec kobiet i przemocy seksualnej, kryzysów małżeńskich oraz aborcji. Te ostatnie wywołują istotne kontrowersje zarówno w ekumenicznych relacjach z Kościołem katolickim (po jego wycofaniu się w 1995 roku z prowadzenia takich placówek), jak i w obrębie samego Kościoła ewangelickiego. Argumentacja przemawiająca za ich funkcjonowaniem skupia się na konieczności dostosowania się do okoliczności tworzonych przez obowiązujące w Niemczech prawo, które dopuszczając w niektórych przypadkach możliwość przerwania ciąży, jednocześnie zobowiązuje kobietę do odwiedzenia wyspecjalizowanej poradni. Celem takiej wizyty ma być poinformowanie

o wszelkich konsekwencjach tego czynu oraz przedstawienie alternatywnych rozwiązań. Kościół przyjmuje ponadto, iż funkcjonowanie tego typu poradni jest jedną z dróg likwidowania zjawiska aborcji (*Gott ist ein Freund des Lebens*, 1989).

*

Analiza struktur instytucji poradnictwa rodzinnego prowadzonego przez Kościół ewangelicki w Niemczech wskazuje na znaczenie, jakie przypisuje on temu zakresowi swojej działalności. Instytucje te mają służyć osobom znajdującym się w potrzebie, co wypływa z wezwania do służby bliźniemu, a także stanowić jedną z dróg docierania Kościoła ze swym orędziem do społeczeństwa. Sieć poradni prowadzonych przez Kościół ewangelicki oraz ich organizacyjny rozmach umożliwiają skuteczność w realizacji wyznaczonych celów oraz decydują o wciąż znaczącej pozycji Kościoła w życiu społecznym Niemiec.

BIBLIOGRAFIA

- Erklärung des Rates der EKD zu den Rechtsfragen des Schwangerschaftsabbruchs vom 17. März 1972 (1974), Die Denkschriften der EKD, Band 3/1, Gütersloh.
- Evangelisches Kirchenlexikon (1986), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Gott ist ein Freund des Lebens. Herausforderungen und Aufgaben beim Schutz des Lebens. Gemeinsame Erklärung des Rates der EKD und der DBK (1989), Gütersloh.
- Herz und Mund und Kraft und Leben, Denkschrift der EKD (1988), Heft 143, Gütersloh: EKD-Texte.
- Im Konflikten einen Weg finden. Beratung im Feld von Ehe, Familie, Schwangerschaft als Aufgabe der Kirche (2000), Gütersloh: EKD-Texte.
- Leitlinien für die psychologische Beratung in evangelischen Erziehungs-, Ehe-, Familien- und Lebensberatungsstellen im Bereich der Evangelischen Kirche in Deutschland und des Diakonischen Werkes (2000), Hrsg. von Vorstand der EKFuL, Meckenheim.
- Paare, Familien und Einzelne in Partner und Trennungskrisen begleiten. Eheberatung, Trennungsberatung und Mediation als seelsorgerlich – diakonischen Auftrag der Kirche (2001), Gütersloh: EKD-Vorträge.

- R ö h m E., T h i e r f e l d e r J. (1979): Kirche-Staat-Politik. Zum Öffent-
lichkeitsauftrag der Kirche, Stuttgart: Calwer Verlag.
- T a c k e H. (1975): Glaubenshilfe als Lebenshilfe. Probleme und Chancen heutiger
Seelsorge, Neukirchen-Vluyn.

INSTITUTIONS OF EVANGELICAL COUNSELING IN GERMANY FEATURE AND ORGANIZATION

S u m m a r y

Family counseling institutions are an important part of the mission of the Evangelical Church in Germany. Their importance could be considered in two dimensions: firstly as a task of the church referring to the Greatest Commandment about love of one's neighbors and secondly, as the way of the Church towards the contemporary society. The article intends to describe the structure of the evangelical counseling, its subjects and its features. The aim could be achieved by a deep scrutiny of particular institutions of Church counseling, their history, their requirements of cooperation with parishes and requirements for social workers. The subjects of evangelical counseling should be considered as a final point of the article as they are a picture of evangelical interpretations of contemporary phenomena of the world. Three of them: abortion, domestic and sexual violence and family crisis are of high importance. Theological and sociological guidelines are introduced into the article as they become the ground for the interpretation of both challenges to the contemporary world and the ways of facing them by the Church.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: poradnictwo, poradnictwo rodzinne, organizacja, Kościół, teologia, praca socjalna.

Key words: counseling, family counseling, organization, Church, theology, social work.